

даступнасць да якой дзяржава «ўсеагульнага дабрабыту» павінна забяспечыць усім грамадзянам. Культурныя шанцы павінны быць аднолькавымі ў цэнтры і на перыферыі. Сфера культурнай палітыкі была супрацьпастаўлена сферы культурных індустрый і культуры забаў. Ставілася задача далучыць да «высокай» культуры кожнага. З гэтай мэтай разгортваецца будаўніцтва культурных устаноў у рэгіёнах [9].

Дзякуючы эканамічнаму росту культурная палітыка была адной з прыярытэтных галін шмат у якіх краінах Еўропы. Сведчаннем гэтага з'яўляецца стварэнне асобных міністэрстваў культуры. У 1953 годзе яно было створана ў СССР. Па дадзеных ЮНЕСКА, да канца 1980-х гадоў больш чым у 117 краінах свету меліся адпаведныя міністэрствы і органы, што кіравалі культурай.

Інстытуцыяналізацыя культурнай палітыкі дае штуршок фарміраванню асобнага напрамку навуковых даследаванняў, якое спалучыла ў сабе пытанні культуралогіі, дзяржаўнага кіравання, эканомікі, сацыялогіі. Вялікую папулярнасць набыў параўнаўчы метада даследавання культурнай палітыкі, назіралася павышэнне зацікаўленасці як культурнымі, так і даследаваннямі публічнай адміністрацыі, эканомікі культуры і, асабліва, эканамічных і прававых ўмоў вытворчасці і дыстрыбуцыі культурных паслуг. Гэта час першых міждысцыплінарных і міжнародных даследаванняў, эпоха станаўлення і развіцця навуковых сетак ў галіне сацыяльных навук. У 1960-х гадах паняцце «культурная палітыка» было ўведзена ў шырокі навукова-практычны абарот на круглым сталю ЮНЕСКА ў Манакі (1967) [12, с. 5].

У выніку росту зацікаўленасці праблемай параўнаўчых даследаванняў культурнай палітыкі ў рамках ЮНЕСКА ў 1970 годзе адбылася першая канферэнцыя міністраў культуры. У тым жа годзе ў Венецыі пад эгідай ЮНЕСКА сабралася першая сусветная канферэнцыя міністраў культуры. На ёй былі вызначаны чатыры пастулаты, накіраваныя на арганізацыю культурна-асветнага жыцця: дзяржаўная адказнасць за справы культуры; наданне культуры аднолькавых правоў з адукацыяй і навукай; прымяненне планаў і прагнозаў развіцця культурнай палітыкі; сувязі прадстаўнікоў дзяржаўнай адміністрацыі з навукова-даследчымі асяродкамі [13]. Рэгіянальныя канферэнцыі міністраў культуры склікаліся потым дастаткова рэгулярна. Як і чакалася, яны садзейнічалі нараджэнню і распаўсюджанню ідэй і новых практык.

Інтарэс да гэтай тэмы ў далейшым прывёў да распрацоўкі ЮНЕСКА і Еўрапейскай камісіяй розных буйнамаштабных праграм, абсерваторый і навуковых сетак з мэтай маніторынгу і апісання стану культурнай палітыкі ў краінах-членах. У рамках ЮНЕСКА пачынаюць рэгулярна рыхтавацца публікацыі з серыі «Даследаванні і дакументы культурнай палітыкі».

У 1970-я гады стратэгія культурнай палітыкі была перагледжана. На змену лозунгу «культура для ўсіх» прыйшоў лозунг «культура для кожнага». Гэта гарантавала права на творчасць і самавыражэнне, павагу да культурнай разнастайнасці. Была ўзмоцнена дэцэнтралізацыя кіравання сферай. Дзяржава абавязвалася падтрымліваць як прафесійную, так і аматарскую дзейнасць. У выніку з'явіліся мультыкультуралізм і анімацыйная канцэпцыя, якія патрабавалі актыўнага ўключэння грамадзян у культурнае жыццё. Размывалася аўтаномія прафесіяналаў і мяжа паміж высокай і народнай культурамі.

З сярэдзіны 1950-х гадоў назіраецца тэндэнцыя ўзаемазвязі дзяржаўных і прыватных устаноў культуры ў ЗША. Адбываецца ўсё большае ўмяшанне дзяржавы ў рэгуляцыю культурнага жыцця. Пасля працяглых дэбатаў у Кангрэсе і шырокай дыскусіі ў краіне ў 1965 годзе быў заснаваны Нацыянальны фонд мастацтваў і гуманітарных навук. У 1980-я гады пры адміністрацыі Р. Рэйгана прыярытэтнай мадэллю дзяржаўнай палітыкі ЗША стаў «новы федэралізм», які прывёў да значнага ўзмацнення і без таго моцных пазіцый прыватных дабрачынных фондаў, спонсарскіх арганізацый і іншых недзяржаўных інстытутаў [14, с. 85].

У 1980-я гады мэты культурнай палітыкі атрымалі новы напрамак. Культурныя мерапрыемствы сталі разглядацца як інструменты дасягнення сацыяльных мэтай. Ва ўмовах эканамічнага крызісу культуры і мастацтва павінны былі вырашаць праблемы беспрацоўя, рэінтэграцыі маладых людзей і інш.

У гэты час з'яўляюцца навуковыя распрацоўкі тыпаў і мадэляў культурнай палітыкі. Былі зроблены спробы вызначэння і апісання сувязей паміж нацыянальнай культурнай палітыкай і культурным, інтэлектуальным і гістарычным кантэкстамі тых краін, у якіх яны развіваліся. «Мазгавым цэнтрам» вызначэння мадэляў развіцця культурнай палітыкі ў Еўропе становіцца дацкая асацыяцыя CIRCLE (Cultural Informational and Research Centers Liaison in Europe), створаная ў 1984 годзе. У 1986 годзе Савет Еўропы пачаў рэалізоўваць праграму падрыхтоўкі і аналізу аглядаў культурнай палітыкі розных краін.

Культурная політика ў эпоху інфармацыйнага грамадства (1990-я гады — цяперашні час).

У гэты перыяд працягваецца дэцэнтралізацыя культурнай палітыкі і афармляецца інструментальны падыход да яе. Прынцыповая каштоўнасць культуры стала вызначацца яе здольнасцю служыць разнастайным палітычным мэтам і стратэгіям, накіраваным на грамадскае развіццё ці рашэнне сацыяльных праблем.

Дэцэнтралізацыя адкрыла дарогу такім актарам культурнай палітыкі, як прыватны капітал, грамадскія арганізацыі, дзяржаўныя адміністратары з галін, не звязаных з культурай. Пашыраецца практыка дзяржаўна-прыватнага партнёрства і міжгаліновых культурных праектаў. На змену прадстаўленню аб тым, што культурная палітыка з'яўляецца кампетэнцыяй тых, хто прымае рашэнні на нацыянальным узроўні, прадстаўнікоў публічнай адміністрацыі, прыходзіць канцэпцыя «крэатыўнага кіравання».

Адначасова ў сферу культурнай палітыкі ўключаюцца культурныя індустрыі. У 1990-я гады ў Аўстраліі ў якасці асноўнай ідэі вызначаецца ідэя «крэатыўнай нацыі». Яна мела дзве задачы: працаваць у напрамку поўнага прызнання мультыкультуралізму і прасоўваць творчыя індустрыі. У Еўропе гэтая ідэя пачала рэалізоўвацца ў Вялікабрытаніі з 1997 года.

Істотныя змены канцэпцыі культурнай палітыкі адбыліся пасля сусветнага крызісу 2009—2011 гадоў. Большасць краін, якія рэалізавалі мадэль дзяржавы «ўсеагульнага дабрабыту», зменшылі дзяржаўнае фінансаванне сферы культуры. Пры гэтым першачарговае значэнне стала надавацца актывізацыі дзейнасці ўстаноў па паляпшэнні сваіх даходаў і стымуляванні прыватных інвестыцый з мэтай фінансавання культурнага жыцця.

Поруч з відавочным ў пачатку другога дзесяцігоддзя XXI стагоддзя змяншэннем дзяржаўнай падтрымкі сферы культуры ў краінах Еўропы назіраецца істотнае павелічэнне публічных выдаткаў у гэтую сферу ў Кітаі. У краіне рэалізуецца новая канцэпцыя выкарыстання культуры ў якасці асноўнага складніка росту сукупнай моцы дзяржавы. Цэнтральны камітэт Камуністычнай партыі Кітая ў 2011 годзе абвясціў аб новай стратэгіі развіцця краіны — пабудове «магутнай культурнай дзяржавы» («вэньхуа цяньго»). Была пастаўлена задача садзейнічаць дасягненню «рыўка» ў развіцці культурнай індустрыі і фарміраванні культурна-індустрыяльнай сістэмы [15].

Заклучэнне. Культурная палітыка як асобная сфера сацыяльнага развіцця грамадства зарадзілася ў сярэднявеччы і прайшла ў сваім развіцці сем этапаў. Асноўнымі яе суб'ектамі былі дзяржаўныя структуры, царква, органы грамадскага самакіравання і прадпрымальнікі. Адбываліся змены ў непасрэдным аб'екце культурнай палітыкі. На розных этапах развіцця змяняліся як вядучыя суб'екты, так і сферы культуры, якія падпадалі пад іх уздзеянне.

На першых этапах заўважныя моцны ўплыў царквы на сферу народнай культуры. З умацаваннем абсалютызму і фарміраваннем нацыянальных дзяржаў расце дзяржаўная апека над адукацыяй і культурай. Культурныя ўстановы ператвараюцца ў папулярызатараў нацыянальнай ідэі, атрымліваюць дзяржаўную падтрымку.

Развіццё капіталізму актывізуе культурныя запыты буржуазіі. Фарміруецца грамадска-дзяржаўная мадэль культурнай палітыкі. Рост рабочага руху прымушае звярнуць ўвагу на сацыяльную сферу. Выпрацоўваецца мадэль сацыяльнай дзяржавы, у якой важнае месца надаецца культуры.

Гісторыя XX стагоддзя падае прыклады выкарыстання культуры ў палітычных мэтах. У гэты перыяд пачынае выкарыстоўвацца і сам тэрмін «культурная палітыка». Відавочнай становіцца неабходнасць дзяржаўнай апекі над сферай культуры. Назіраецца істотны рост колькасці краін, у якіх дзейнічаюць асобныя міністэрствы культуры. У пасляваенны перыяд адбываецца паступовая змена стратэгіі развіцця культурнай палітыкі ад «культуры для ўсіх» да мультыкультуралізму і анімацыйнай канцэпцыі.

Працэсы развіцця постіндустрыяльнага грамадства з вядучай увагай на сферу паслуг і спажывання паставілі перад культурнай палітыкай задачу прасоўвання культурных індустрыяў, стымулявання прыватных інвестыцый і далейшай дэцэнтралізацыі кіравання.

Список цитируемых источников

1. Жидков, В. С. Культурная политика России: теория и история / В. С. Жидков, К. Б. Соколов. — М. : Акад. проект, 2001. — 590 с.
2. Бэрк, Питэр. Народная культура Еўропы ранняга новага часу / Питэр Бэрк ; навук. рэд. А. Ліс ; пер. з англ. мовы: І. Ганецкая. — Мінск : Тэхналогія, 1999. — 380 с.
3. Тревельян, Д. М. Социальная история Англии : Обзор шести столетий от Чосера до королевы Виктории / Д. М. Тревельян ; пер. с англ. А. А. Крушинской и К. Н. Татариновой ; под ред. и с предисл. В. Ф. Семенова. — М. : Изд-во иностр. лит., 1959. — 607 с.
4. Habermas, J. Vorstudien und Ergänzungen zur Theorie des kommunikativen Handelns / J. Habermas. — Frankfurt a. M., 1984. — 607 s.
5. Раев, М. Регулярное полицейское государство и понятие модернизма в Европе XVII—XVIII веков: попытка сравнительного подхода к проблеме / М. Раев // Американская русистика. Императорский период. — Самара : Самар. ун-т, 2000. — С. 48—63.
6. Wagner, Bern. Kulturpolitik. Begründungen und Legitimation / Bern Wagner // Kulturpolitische Mitteilungen. — 2006. — IV (№ 115). — S. 72—73.
7. Петрова, Т. Г. Трансформация культуры Западной Европы в свете социально-политических и идеологических стратегий нового времени : автореф. дис. ... канд. культурологии : 24.00.01 / Т. Г. Петрова. — М. : [б. и.], 2004. — 20 с.
8. Хестанов, Руслан. FAQ: Изобретение культурной политики. 7 фактов о первом министерстве культуры, политике СССР и мультикультурализме [Электронный ресурс] / Руслан Хестанов // Постнаука. — Режим доступа: <http://postnauka.ru/faq/31218>. — Дата доступа: 24.02.2016.
9. Хантингтон, С. Кто мы? : Вызовы американской национальной идентичности : пер. с англ. / С. Хантингтон ; вступ. ст. И. Феоктистова. — М. : АСТ : Транзиткнига, 2004. — 635.
10. Staatslexikon in 5 Bände. Band III: Kapitulationen bis Panslavismus. — Freiburg i. Br. : Herder, 1929. — 1935 s.
11. Измайлов, Р. И. Кемализм и модернизационные процессы в Турции в 20—30-е годы XX века [Электронный ресурс] / Р. И. Измайлов // Медина. — Режим доступа: http://www.idmedina.ru/books/materials/turkology/1/turk_izmailov.htm. — Дата доступа: 24.02.2016.
12. Cultural policy: a preliminary study. — Paris : UNESCO, 1969. — 36 p.
13. UNESCO. Intergovernmental Conference on Institutional, Administrative and Financial Aspects of Cultural Politics. Draft Final Report / UNESCO. — Venice, 1970. — 76 p.
14. Филимонов, Г. Ю. Истоки формирования культурной политики США / Г. Ю. Филимонов // Вестник РУДН. Сер. : Политология. — 2011. — № 2. — С. 79—91.
15. Smits, Yolanta. China country report / Preparatory action "Culture in EU external relations" [Electronic resource] / Yolanta Smits // European Commission. — Mode of access: http://ec.europa.eu/culture/policy/international-cooperation/documents/country-reports/china_en.pdf. — Date of access: 24.02.2016.

Поступила в редакцию 01.06.2016.